

Dario Fo: *Mistero Buffo*
 Redateljica: Lee DeLong
 Koprodukcija Kazališta Grupa i Triko cirkus teatra
 Premijera: 22. siječnja 2019.

Foto: Dario Hecak

Mario Kovač

GLAS U PUSTINJI

Satirička oštrica Darija Foa i autora predstave tako se okomljuje na puk, svjetinu gladnu tuđe krvi i ponižavanja, čemu svakodnevno svjedočimo i na programima naših i stranih televizijskih kuća u vidu ponude „reality“ sadržaja upitnih moralnih i estetskih vrijednosti.

Klasična podjela dijeli književnost na tri književna roda: liriku, epiku/prozu i dramu. Tako su nas barem učili u srednjoj školi, iako je od vremena mog školovanja, u proteklih nekoliko desetljeća, teorija književnosti iznjedrila toliko hibridnih rodova i žanrova da je početna tvrdnja dovedena pod znak pitanja. No, ugrubo gledano, ta podjela još uvijek je na snazi. Kada bismo pogledali raspodjelu financijskih sredstava Grada Zagreba i Ministarstva kulture RH nakladnicima i izdavačima, odnosno književnim naslovima čije tiskanje se potiče, primijetili bismo kako proza izrazito dominira, lirika dobiva ta sredstva na kapaljku, a drame - praktički nema. Zašto je tome tako? Tekst o tome zasluđuje dubinsko promišljanje i pedantno precizne statističke podatke pa sada ne bih ulazio u tu temu. Ipak, nisu gradske ni državne vlasti jedine koje stavljaju dramski tekst na marginu. Pogledajte dobitnike Nobelove nagrade za književnost u proteklih 120 godina. I na tom popisu dominiraju prozaisti, mahom romanopisci, iako je nemali broj i majstora kraćih formi. Pjesnika također ima sasvim dovoljno, pa čak se potkrade i poneki kantautor. No, kada bismo krenuli pobrojati dramske autor(ice) ovjenčane Nobelom, primijetili smo kako je ta brojka izrazito malena. Gotovo da bismo doslovno mogli rabiti frazu „stanu na prste jedne ruke“.

Jedan od najspornijih s tog malog popisa je zasigurno Dario Fo, talijanski dramatičar, ali i općenito univerzalni *homo teatralis* koji se okušao i u glumi i u režiji i u produkciji te brojnim drugim aspektima kazališnog rada. Uostalom, i sam je u više intervjua potvrdio kako je bio šokiran kad je saznao da je upravo on dobitnik Nobelove nagrade za književnost 1997. godine. Dobar dio kulturne i šire talijanske javnosti također je reagirao, u najmanju ruku, iznenađeno, a mnogi i šokirano ovom odlukom. Razlog? Kod većeg dijela te javnosti Dario Fo imao je status dvorske lude, politički angažiranog zabavljača sa samog kazališnog ruba, često osuđenog na loše produkcijske uvjete, što je utjecalo i na estetiku njegovog kazališnog rada. Nerijetko bi se stoga i sam okušao u monodrami, tom također, od strane kazališnih snobova, prezrenom žanru za koji se po kuloarima šapće kako se njime bave samo oni koje nitko ne želi uzeti u „normalnu“ podjelu, oni koji ne znaju raditi timski ili biti poslušni kotačić veće cjeline.

Očistivši gotovo potpuno pozornicu od uobičajenih kazališnih sredstava poput scenografije ili kostima, Lee Delong i Dražen Šivak ponudili su nam, žanrovski gledano, „siromašno kazalište” koje, usprkos toj ogoljenosti, bogato vrvi simbolima, značenjima i porukama.

Nije stoga ni čudo kako se uprizorenja Foovog najpoznatijeg djela uhvatio baš jedan takav „autsajder”, riječki glumac sa zagrebačkom adresom, Dražen Šivak. Iako je početak njegove kazališne karijere obilježio rad u ansamblu &TD-a s prelaza devedesetih na nulte, nakon dobrovoljnog odlaska u „slobodnjake” kazališnoj javnosti je ponajviše poznat po brojnim nezavisnim, gotovo „no budget” produkcijama mahom ili monodramama ili u izrazito malim postavama. Takav estetski odabir dobrim dijelom je uzrokovan i etičkim odabirom Dražena Šivaka da ne pristaje igrati po ustaljenim kazališnim pravilima i raditi umjetničke kompromise radi financijske dobrobiti.

Produkcija predstave *Mistero Buffo* upravo je takav jedan gerilski uradak koji nije dobio financijsku potporu uobičajenih gradsko-državnih izvora pa su, kako bi zatvorili financijsku konstrukciju, snage udružili Triko Cirkus Teatar, skupina zaljubljenika u izvedbene mogućnosti novog cirkusa, te iz pepela obnovljeno Kazalište Grupa, zamišljeno kao poligon za nezavisne projekte nekolicine kazalištara-aca Šivakove generacije. Produkcijski gledano, upravo takav model koprodukcije dvaju ili više manjih producenata u zadnje vrijeme i dominira alternativnijim dijelom naše kazališne prakse, a nisu mu nesklone ni bogatije kazališne kućne u vremenima kada je novca za kulturu sve manje. Cinični bi čak dodali kako to nije nužno ni loše jer mnoge od tih „rubnih” predstava ostvaruju daleko veće kreativne dosege od onih „uhljubljenih” u gradskim ili državnim kazalištima, gotovo u skladu s onom slavnom izrekom Radovana Ivšića, „Kazalište je subvencionirana osoba.”. Ruku pod ruku sa skromnim produkcijskim uvjetima često ide i podstanarstvo, pa je tako premijerna izvedba održana u Plesnom centru u Ilici, a buduće izvedbe će se vjerojatno odvijati po raznim, često kazališni neadekvatnim prostorima.

Dražen Šivak i redateljica Lee Delong, američka redateljica specijalizirana za rad s novocirkuskim vještinama koja toliko često radi u Hrvatskoj da je već gotovo smatramo „domaćom”, tako su odabrali tri priče iz inače šire ponude Darija Foa te ih uprizorili u zaokruženu dramaturšku cjelinu koja kritički progovara o mehanizmima svjetovne i duhovne vlasti pripovijedajući iz pozicije srednjeg vijeka, ali tako zabrinjavajuće slično konzervativnoj „devoluciji” kojoj svjedočimo i kod nas unazad nekoliko godina. Prva od te tri priče naslovljena je „Rođenje glumca” i smješta radnju u srednji vijek pripovijedajući o životu ratara čiji život je sustavno uništen od strane vlastelina kojem svesrdno pomažu i vojnici i svećenik. Nakon što su mu oteili zemlju, silovali ženu te pobili djecu, rataru ne preostaje ništa drugo već na izade na ulicu i u maniri lakrdijaša priča javnosti o onome što mu se dogodilo. Nemajući se kome obratiti, u nedostatku autoriteta koji bi stao na njegovu stranu, glavni junak postaje putujući glumac koji svijetu prenosi istinu koju većina ne želi čuti, osim u formi zabave. Tako se naš glumac rađa iz tragedije, a Šivak ga utjelovljuje jednostavnim, a preciznim, vrlo čistim koreografskim rješenjima uz pratnju žive glazbe Igora Dorotića.

Dok u prvoj priči Šivak uglavnom dosljedno igra naslovni lik, u drugoj naslovljenoj „Lazarovo uskrsnuće” dobiva priliku igrati čitavu galeriju likova okupljenih kako bi svjedočili biblijskom događaju iz naslova. No, okupljena svjetina nije došla posvjedočiti svoju vjeru, već od uskrsnuća očekuje jeftini spektakl kroat efektima te se mnogi od likova ljute na „autora”, Isusa Krista, zbog jednostavnosti videoga. Satirička oštrica Darija Foa i autora predstave tako se okomljuje na puk, svjetinu gladnu tuđe krvi i ponižavanja, čemu svakodnevno svjedočimo i na programima naših i stranih televizijskih kuća u vidu ponude „reality” sadržaja upitnih moralnih i estetskih vrijednosti. Šivak glumački dominantno i izrazito brzo mijenja uloge, vodeći ponekad razgovor između dvaju likova ekvilibrističkom vještinom i brzinom.

Treći dio, „Bonifacije VIII”, odlazi korak dalje te u njemu Šivak igra naslovni lik koji je dijametralno suprotan od ratara kojeg je igrao na početku predstave. Kreiravši podmuklog i častohlepnog papu po uzoru na brojne javne ličnosti koje prljaju naš medijski prostor, Šivak demonstrira još širi dijapazon glumačkih sposobnosti stvarajući dijalog

Foto: Dario Haeck

Bonifacija i samog Isusa Krista na način izrazito rijetko viđen u našem kazalištu.

Očistivši gotovo potpuno pozornicu od uobičajenih kazališnih sredstava poput scenografije ili kostima, Lee Delong i Dražen Šivak ponudili su nam, žanrovski gledano, „siromašno kazalište” koje, usprkos toj ogoljenosti, bogato vrvi simbolima, značenjima i porukama. Štoviše, ova predstava vrlo izravno progovara o onome što se događa i u našem društvu – referendumskim igrokazima lažne vjere koji ignoriraju Isusove pozive na skromnost, već se umjesto toga koriste militantnom retorikom zastrašivanja koja upravo podsjeća na srednji vijek u koji je Dario Fo mudro i smjestio radnju svog djela. Stoga mi se čini opravdanom bojazan kako ova predstava možda neće postići komerci-

jalni efekt kakav zasluhuje. Nemali broj nastavnika i pedagoga, ali i kulturnih savjetnika po manjim mjestima koji odlučuju o programima, mogli bi se prestrašiti izravnosti i izravnosti ove predstave te, umjesto nje, u svoje kurikulu me i ponudu uvrstiti manje subverzivne, bezopasne predstave koje zabavljaju na benigniji način. Strah i autocenzura su često dugoročno opasniji od izravne zabrane ili financijskog kažnjavanja u vidu smanjenja ili potpunog ukinuća dotacija za „neukročene” kazalištare. Ova predstava je dokaz kako ta famozna sredstva namijenjena „javnim potrebama” nisu presudna u stvaranju umjetničkog djela. Ponekad su dovoljni „samo” želja, rad, talent i elementarna građanska hrabrost. Je li to dovoljno i za opstanak i preživljavanje na kulturnom tržištu današnjice, to ćemo tek vidjeti.